

Småtryck

B

STOCKHOLMS DJURGÅRD.

GAMMALT OCH NYTT

AF

P. E. B-d.

Bergstrand P. E.

(AFTRYCK UR NYA DAGLIGT ALLEHANDA)

B 34/38

STOCKHOLM

NYA DAGLIGT ALLEHANDAS TIDNINGS-AKTIEBOLAG 1886.

STOCKHOLM DIRECTOR

STOCKHOLM DIRECTOR

18

18

STOCKHOLM DIRECTOR

STOCKHOLM DIRECTOR

STOCKHOLM DIRECTOR

N:o 7
Djurgården
E x A

»Helgd åt dessa kullars gröna runder,
»Dessa lugna vikar, skumma lunder!
Tack för nöjets och för hvilans stunder
I dina skuggor, du vänliga park!»

Det är Stockholms Djurgård vi här tala om, och icke blott den mindre del deraf, som vanligen kallas Djurgården och hvars egentliga namn af gammalt är Valdemarsön eller Södra Djurgården. Med Djurgården i namnets rätta och vidsträckta bemärkelse menas trakten norr och öster om Stockholm, mellan Brunnsviken och Lilla Värtan, ända upp till Ålkistan. Genom den forna Näckströmmen, som sammanband Brunnsviken med Nybroviken, var Djurgården fordom en ö, hvars mindre södra del (Valdemarsön eller södra Djurgården) genom Djursgårdsviken och den ursprungligen naturliga Djurgårdskanalen bildade en liten ö för sig.

Nu är genom Näckströmmens försvin-

nande Norra Djurgården en stor halfö, på hvilken Ladugårdslandet ligger i vestra kanten. Den rymmer dessutom inom sig Ladugårdsgärdet, Djurgårdsbrunn, Värtabanan, Hjorthagen, Uggleviken, Fiskartorpet, Experimentalfältet, Frescati, Kräftriket och Albano.

Södra delen eller Valdemarsön inrymmer Djurgårdsstaden, Slätten, Valdemarsudden, Manilla, Täckasudden och Blockhusudden samt först och sist Rosendal.

Denna väldiga ö eller dubbelö anses i äldsta kristna tiden hafva tillhört Djursholm, hvars egor då sträckte sig fram till Stockholm. Valdemarsön tros vara från äldsta tider donerad till Klara kloster. Sedermera fick Klara kloster på 1400-talet genom donationer och byten äfven hela norra Djurgården ända upp till Ålkistan. Trakten var delvis odlad eller åtminstone uppräjd till betesmark och hade en stor ladugård af mer än 100 kor. Allt detta tillföll kronan genom reduktionen af de andliga godsens år 1527. Äldsta ladugården, som tillhörde klostret, lär hafva legat vid laboratorium, vester om Borgen. Efter reduktionen inrättades ytterligare en ny ladugård vid Fiskartorpet. Det var Gustaf Vasa, som med sin vanliga omtänksamhet anslog den annekterade klosterjorden till hofvets enskilda disposition och, för att

draga bättre inkomst deraf, anlade den nya ladugården, vid Fiskartorpet. Han hade nu två ladugårdar och en präktig jagtmark. Någon djurgård vet man dock ej af förr än 1593, då hö hemtades från Kungsör till Djurgården för hjortarnes behof. I äldre tider funnos vilda djur och vildbråd, och man jagade för nödvärn och för födan utan att behöfva anlägga djurgårdar. De inbägnade djurgårdarne uppkommo därför, att de kunglige jägarne utan dem ej kunde konkurrera med vargarne såsom hjordödare.

Enligt en karta, upprättad före 1547, funnos åkrar öster om Näckströmmen, och åt den trakten eller Ladugårdslandet började man mot årlig afgift utdela platser, hvilka först gjordes till trädgårdar, men som sedan bebygdes och så småningom blefvo det nu varande Ladugårdslandet eller Östermalm.

Allt eftersom odlingen från vester och söder trängde in på jagtmarken, och ladugårdarne så småningom måste försvinna för den ädla jagten, så måste stängsel uppföras för att skydda furstarnes skygga vildbråd mot vargarne. År 1681 hade man der 10 hofjägare med boställen utom skog-, port- och djurvaktare. Stängseln upptog en längd af 2 mil och måste vara tät och hög, och virket, 400 lass stör af bestämd längd

togs från Åland ända till år 1800; då skatten nedsattes till 200 lass. Ännu år 1819 och 1820 gjorde vargarne stor skada, men blefvo dock alla bortskjutna. Djurgårdens hö räckte ej till att föda de 5-å 600 djuren, och ännu år 1729 inberätades, att djuren voro mer än 1,500. De skötos så småningom, och hö uppköptes för försäljningssumman. Två hundgårdar funnos, en nära Blå porten och en vid Rörstrand. Såsom jägare nämdes mest Carl XI och Fredrik I. När de kungliga skulle ut på jagt, flaggades från Logården, och hofjägmästaren satte jägeripersonalen i rörelse. Under hundskall, jägarrop och hornlåtar uppskrämdes bortåt 1,000 hjortar samt harar, rävar och skogsfogel för att fällas af jägare och jägarinnor till häst och till fots. Den hofpersonal, som icke sköt de stackars halftama djuren, samlade sig i grupper som åskådare.

Konung Fredrik synes hafva varit den siste jägaren, och man har svårt att förstå, huru Djurgården kunnat så fort omskas genom civilisationens snabba intrång. Det finnes nu tusentals stockholmare, som ej veta af att trakten kring Ladugårdslandet varit djurgård och att det ännu finnes en hjorthage med hög inhägnad bortåt Värtan. De oerhörda kostnaderna för de kungliga jagterna tryckte

hela landet, och markens upplåtande till bostäder eller små industriella anläggningar inbragte mer penningar än nedskjutandet af några hundra hjortar. Redan 1640 uppläts en del af Ladugårdslandet till boningsplatser åt sjöfolk. Skogen måste delvis huggas ned och säljas, och amiralitetet fick år 1809 hugga ned 888 ekar. Året förut funnos 2,788 stora ekar och 3,164 mindre. Redan i början på 1700-talet begagnades Ladugårdsgärdet som exercisplats och utvidgades af Gustaf III och Gustaf IV Adolf. Men först under Carl XIV Johan blef det uppröjdt och planerat, ja vida mer än som sedermera, med lineartaktikens upphörande, i våra dagar är nödvändigt. Det bästa var väl, att jagthistorierna dermed försvunno. och att utrymme finnes för byggande af nya kaserner och militära byggnader i den mån sådana måste försvinna från Ladugårdslandet. Storlägren voronyttigare och ståtligare än jagterna. På Drottningberget uppfördes år 1818 den lilla så kallade *Borgen* af öfverste Blom, en på sin tid mycket omtalad, men mycket obetydlig byggmästare, som äfven byggt de två små skräpiga, så kallade flyttbara villorna vid Framnäs, nära Uddmans »Godthem». Han har, om jag ej missminner mig, äfven gjort ritningen till Skeppsholmskyrkan samt kanske till

muren kring Djurgårdsvarvet med dess götiska portal och torn. Han bygde lekverk. Det så kallade Laboratoriet (numera försvunnet) omtalas redan under Gustaf II Adolfs tid. Carl Johan älskade mars-fält och förstörde vår Kungsträdgård för att deraf göra ett sådant, ännu slätare än Ladugårdsgärdet. Men med Ladugårdsgärdets planerande omskapade han norra Djurgården, gjorde dess egenskap af jagtpark till en tradition, hvars sista kvariefva af verklighet nu får uppsökas i *Hjorthagen*, en inhägnad inom en hög, tät gärdesgård med en väl sparad urskog af skyhöga granar, en sällsynthet, som ovilkorligen imponerar i våra skogssköflingsdagar. Inom denna inhägnad i närheten af Värtans jernvägsstation finnes ett eller annat dussin tama hjortar, små vackra kräk som ingifva medlidande såsom menageridjur i allmänhet. Man hade der också renar, men de uthärdade ej med klimatet.

Södra Djurgården eller Valdemarsön är såsom förut sagts, den enda plats som stockholmarne nu känna till under namnet Djurgården. Det enda minne af den forna verkliga Djurgården, som der finnes kvar, är blott ett namn, *Lejonslätten* med några traditioner om en *lejonkula*, första lägenheten till venster från Djurgårdsbron, der Arthur Hazelii Nor-

diska museum lär komma att stå. Der var också fordom boställe för jägare, och der sköts det sista lejonet 1792. Dessa kungliga djur plögade fordom de kungliga personerna taga med sig på sina resor, och drottning Kristina lät år 1650 vid sin kröning anställa en djurfäktning mellan hästar, räfvar, en björn, en buffeloxe och ett lejon. Detta spektakel förnyades flere gånger. Detta låter nu som en saga, och den nuvarande Djurgården skall snart likasom det öfriga Stockholm ej ega andra djur än hundar och sparfvar, älsklingsdjur, för hvilkas fredande och förökande stockholmarne afstå från snygghetens trefnad. Efter denna korta historiska öfverblick, utan hvilken ingen kan fatta det andliga väsendet i en af världens märkligaste platser, öfvergå vi till en yngre period i Djurgårdens historia. Från ladugårds- och jagtperioden gå vi till Bellmansperioden, till folkperioden, som blifvit genom Sveriges störste skald odödliggjord. Om man som en torr krönikör räknar upp de Djurgårdsställen, som anföras hos Bellman, så får man namnen Biskopsudden, Blockbusudden, Fiskartorpet, Fredrikshof, Första torpet, Lill Jans, Rösedal (då en krog) och Ålkistan, för att ej tala om Hasselbacken och Gröna Lund.

Fredmans epistel n:r 6 är tillegnad »the galimater på hinsidon then konungsliga Djurgårdenom». Folklifvet der skildras så:

Hör på fiolerna
 Systrar med sång!
 Ruska på kjolarna,
 Hoppa i språng!
 Ulla bjud opp,
 Sväng din salopp! o. s. v.

Fredmans tolfte epistel är den kända elegien öfver slagsmålet *På Gröna Lund*: »*Gråt fader Berg och spela*». Der får man lära att ej sticka sin näsa i korporalens kanna och att aldrig dansa med en annans flicka.

Gröna Lund ligger nu midt i Djurgårdsstaden, temligen oförändradt och som Djurgårdens förnämsta antiqvariska märkvärdighet. Det kallades också »Mjöl-nargården».

Fredmans 16:de epistel är tillegnad de birfilare på Djurgården, der hårfrisören och löparen synas vara balens första lejon, täflande om att tjusas af »Ormens pigor» i hvita klackar och målade skor.

Fredmans epistel n:r 19 till systrarna på Djurgården »Trumslagaren kommer, flickor god dag», skildrar en bal i det gröna i närheten af en krog, med vofflor och strufvor, barfotade herrar och damer trumma, flageolett, basfiol, pimpinella, hog-

lands och frontignac, mamseller, gesäller och pack. De små krogarne lågo i Djurgårdsstaden, och öl och vofflor såldes i en liten röd koja, Dunderhyttan eller *Hasselbacken*, der nu Hasselbacksschweiseriet tronar i kontinental elegans. Der växte då hassel- och hagtornsbuskar, och der tilldrog sig troligen den 19 episteln i allmänna drag skildrade scen mer än en gång.

Gröna Lunds »nybyggare» omtalas i 23:e episteln högst poetiskt som berdinnor med solhattar af perlemor, gungande och sjungande i pomeransträn. Af allt detta liksom af det kejserliga myrbränvinet får man för en vitten så mycket, att

»glasen darra mellan knogen.»

»Älskelige bröder, de dyrbaraste gåfvor utösas ofta af den lekande naturen *ännu.*»

Läsaren må ej låta lura sig att i denna afsigt nu besöka Gröna Lund.

Ulla Winblads öfverfart till Djurgården skildras i 25:e episteln »Blåsen nu alla». Genom de poetiskt skildrade bilderna af tritoner och englar, delfiner, sefirer och Pafos hela makt ser man dock, huru den verkliga »snäckan som henne bär sirad med vimplar och blomster den gula vas-sen skär». Man hör dånet från logen och gökens kuku, och man ser, huru

»Hjortarna stängas, slåss,
Elgarne fly som bloss»,

när de skrämmas upp, då Ulla stiger ur båten för att gå i land »i Palemons tjäll» d. v. s. i Djurgårdsstaden hos »värden i huset, fader Berg».

Ingen drottning i verlden har blifvit så besjungen som denna Djurgårdens drottning:

Blås musikanter
För Ulla galanter
Och förnäm!
Skira engageanter
Och diadem!

I episteln 33 skildras, huru Mowitz far öfver till Djurgården. På roddartrappan makar han undan birfilare, skoputsare, tullsnokar och matroser och kommer så med basfiolen om bord, efter att hafva knuffat ikull en madam och en holländare och sjelf hjälpt fram en guldsmidd tysk herre med markatta och dansande björnar. Det spelas kort på båten, och Mowitz vinner, men blifver chikanerad för det han kommer i lånad peruk. Så kommer en liten syster Susanna i klipplingshandskar, och omsider bär det af, tydligen till Djurgårdsvarfvvet, att döma af skildringen i obunden stil:

»Men se vid stranden snedt öfver, se hvad blågula gröna bilder, som timra i skuggan af den upp- och nedvända mörk-

bruna kölen! Hamrarne knacka så tätt. Märker du åt höger en grekisk tempelbyggnad på en höjd?»

Fredmans epistel 62 skildrar sista balen på Gröna Lund. Der uppträder den odödlige Movitz både som valdthornist och dansarrangör, »städar, slås och befaller». På väggarne synas hafva varit några frivola taflor, skildrande »gamla världens lustar och ro», för hvilka nymferna nästan rodnade. I taket hade dalkarlsmålarern Hoffbro målat Goliath i röda strumpor, »Ahasverus i köket» o. s. v. Der skumpa gubbarne som harar. Der stå somliga systrar galanta, andra äro så mockanta, ropa på hyrkusk, fara burdus. Så rangera sig nymferna qvickt med Wingmarkens käresta åt höger och svarfvaren till kavaljer. Regina på Laxen har toffel, som kippar på hälen. Det stampas med fötterna och klappas med händerna, med »armarna ut, kryp inunder» på kommando, något slags folkdans, der jungfru Ulla gör konster och funder. Det åskådande folket spärrar farstun. Wingmark med peruken får smörj som vanligt, krögarn tar svarfvaren i lufven, Malena håller ut med ringen. »Paltarna» stå på lur vid fönstret och upptäckas bakom gardinen; nymferna, som hafva åtskilligt otaldt med desse herrar, taga till flykten. Det

är slut med polskan, och »tockna baler gör vår ruin».

Så gick det till på Gröna Lund. Häf-datecknare säga, att finare folk blandade sig gerna i Djurgårdens folkvimmel, och Gustaf III sjelf, under förklädnad, åsåg dessa af Beliman besjungna folknöjen.

I episteln n:r 68, angående sista balen på Gröna Lund, vill det synas, som Mollberg, korporalen, skulle hafva varit värd på stället. Man märker, att Gröna Lund ligger i staden, d. v. s. Djurgårdsstaden, ty det är lykta på huset, brandvakterna gå, trumslagaren dundrar, klockorna slå och »ekot är stolt i gränd». Förmodligen var det också der, som den olycklige Mollberg i nästa epistel sprang öfver disken, »midt i en så, der krögarmor har fisken».

På norra Djurgården, på det då ännu skogvuxna Ladugårdsgärdet, var förmodligen det i episteln 70 skildrade artillerilägrät 1773. I sena aftonrodnaden får korporal Movitz der ett besök.

»Ser du två röda hjul, hur de rulla

I det späda gröna gräs?

Der, inom skärmen, präktigt vår Ulla

Gungar i sin öppna chäs.»

I episteln n:r 71 komma vi ännu längre norr ut och mer i fria naturen. Ulla sitter i fönstret på *Fiskartorpet*, middags-tiden en sommardag, och Fredman qväder:

»Ulla, min Ulla, säg får jag dig bjuda.»

Den tiden fans vid Fiskartorpet ett litet värdshus. Bellman gjorde genom denna sin pastoral Fiskartorpets lilla värdshus med granris och blommor, dess sump med en sprittande ruda, dess stolta stammar i rad, dess lugna fiskvik, dess gudomliga ängar odödligt. Carl XI satt vid samma lugna vik och fiskade. Hans fiskarstuga finnes ännu kvar, men ingen talar just derom. Alla sjunga dock Fredmans tal till Ulla: »Ä'ke det gudomligt Fiskartorpet — hvad?»

I Fredmans epistel n:r 80 skildras Ulla Vinblads lustresa till »Första Torpet» utom Kattrumpstullen.

»Då hon utaf Mollberg buden till gäst,
Ut till Första Torpet for,
Det torpet lilla strax utom tullen,
Der kräftan ljustras röd ur kastrullen,
Och dit Brunnsvikens bölja klar
I vattrade vågor sig drar.»

Troligen låg det nu försvunna Första Torpet i närheten af Albano. Namnet Kattrumpsdalen finnes ännu öster om Uggelviken.

Fredmans epistel n:r 145 handlar om »slagsmålet vid balen å *Blå Porten*». Fredman kommer med lyktan i hand af brist på landsvägsbelysning. Han sneglar på afstånd till krogskylten vid Lill-Jans, men synes hafva sällskap af damer.

Mutter tar hans lykta, under det han kvintilerar för de sköna på sin bassong, så att det låter »som på flöjtraver». Så helsar han god afton på Lotta, Lars, Carl Petter och en annan gesäll, på Maja, på Wismar och Cajsa Rydell.

Lys mig med lyktan och fäll henne ner,
Der en puss der ved planket . . . stupa ej, jag ber . . .
Hurra kusiner! Jag dansar och ler —
Se, Blå Porten öppnas nu för er.

Hör hvad för klang!
Si'ken vagn
Vid porten vände tillbaka!
Hör hvad för rop . . .
Allihop
Nu slås om glas och stop.

Man märker, att det är annat sällskap på Blå Porten under Bellmans än under August Blancs tid.

Blå Porten hette före Bellmans tid *Lusthusporten*, och restauration öppnades der i ett lusthus af munsken Johan Lüpken 1692. Under Blancs tid egdes det af Klingberg. När det brann upp, var Carl XV närvarande och ledde eldsläckningsarbetet, såsom det efter gammal tradition då ännu brukades. Till försvar för en så dum traditions bibehållande må vi erinra, att eldsvådorna ända in i detta århundrades början voro ytterst farliga och satte hela hufvudstaden i rörelse samt först och sist garnisonen.

I episteln n:r 217, Fredmans testamente, kommer han till *Lill-Jans* och qväder:

Mollberg satte sig att sup
Midnattstid på Liljans krog,
Söp så plumpt, att krögarn dog.
O. s. v.

Denne af Bellman genom ihjelsupning odödliggjorde krögare hette Jan och kallades för sin litenbet *Lill-Jan*. Bellman roade sig att gyckla med honom, och han förstod att deraf draga ekonomisk fördel. Det vanliga namnet Liljan, »Liljans madam» o. s. v. är oriktigt.

Ett tu tre hafva vi Fredman som patriot på *Ladugårdsgärdet*. Den 2 juni 1773 qväder han der konungens skål af Lifgardets officerare.

Sveriges kung,
Din livvakt syns på fältet tåga;

På *Fredrikshof*, nu Första gardets kaseren och under Bellmans tid enkesäte åt Gustaf III:s moder, synes man den 24 januari 1777 hafva firat en maskerad, att döma af ett poem till mamsell Jeanette G.

»Vid mareschallers fladdrande sken
Framrulla vagnar inom allén
Der masker titta ut och ge pris,
Minervas små paradis
Tritoner, silfer kring Fredrikshof
Upp sjungom Gustafs lof!»

Nu finner man der ingen allé. Der är

nu fult och kalt. Att derstädes fordom varit både gladare och vackrare, kan man sluta deraf, att arkitekten Jean de la Vallée derstädes år 1652 fick bygga ett värdshus med bollbus, klot- och trycktaffelspel med flere förnöjande saker, så som han på främmande orter har sett och sjelf påfinner. Stället kallades då *Lustdal*. Kung Fredrik bygde sedan här ett stenhus och gaf stället dess nuvarande namn. Han torde hafva planterat den allé, som Bellman talar om. Slottet byggdes åt Lovisa Ulrika 1774, och efter Lovisa Ulrika bodde der en tid Sofia Albertina. Här höllos 1789 åtskilliga Anjala-herrar arresterade. År 1793 inreddes det till arsenal, då troféerna ditflyttades från det till teater inredda De la Gardieska huset. År 1802 blef det kasern för Svea lifgarde, och på dess egor anlades sedan den nu varande kasernen för Lifgardet till häst.

För fullständighets skull må nämnas, att Bellman också skrifvit en »*bondvisa vid slätterölet på Fredrikshof*».

Huru tiden förändrar allt fort nog äfven utanför Djurgården, kan man finna af följande uppgift af Bellman i bref till fru Elisabet Westman:

»Jag måtte bekänna, att Vaxholmen är en förträffligen vacker stad och visst tre

gångar så stor som Stockholm. Alla husen äro af sten utom fästningen.»

Nu är allt ju tvärt om!

Så kommer dock Fredman äntligen tillbaka till Djurgården till *Kräftriket*. Han firar der *sin egen* begrafning. Fru Schröderheim går bredvid fru Bellman i processionen. I andra ledet gå fru Qviding, fru Palmstedt, fru Billmark, så brodern Fjellman i lång nattrock, så sex polisgubbar och efter dem Teresia med grafölskringlorna. Bland andra märker man *Brodern Hilleström meā porträttet*. Han har, som man vet, illustrerat Bellmans arbeten och målat hans porträtt.

Detta gyckel om Kräftriket skref Bellman den 7 september 1793. Ett och ett halft år derefter var han död.

Då Bellman der skref sin diktade begrafning, var värdshuset nyss öppnadt, och stället hette ursprungligen Cathrineberg. Det innehades sedan af Bellmans bekanta, statssekreteraren Georgii och bryggaren Jacob Westman. Jag vill minnas, att der var värdshus ännu på slutet af 1850-talet.

I ett bref från Petter Bredström till Fredman 1776 skildras Djurgården sålunda:

»Nu klarnar himmelen, men marken är fuktig och luften kylig. Från Ladugårdsgärdet höras kedjesalvor dagligen. Mar-

tis blå gubbar sträcka sina glimmande pika till skyarne, och inom en blixtrande borg af dundrande mörsare öfverfalla höjder, gärdesgårdar och plank. Kåringar och marketentare, surögde och raglande, sjunga Bacchi visor under krigets besvärligheter. Präktigt bespända åkdon upplysa fältet, der de gnäggande hingstar trotsa krutrökens syrliga ånga. Spannriddaren sträcker sin krokiga arm och med en pisksnärt guppar till i vändning och svängning, och den svartmuskige kusken med sitt vaxade morrhår svarar på spannriddarens smäll med ett duktigt klatsch, plang klatsch, så att eko skrattar i bergen. Det täcka könet lägrar sin brokiga skara på höjderna utåt vattubryn, somliga vid Tegeludden, Biskopsudden, Blockhusudden och Fiskartorpet. Gosarnes mandom och sablar fästa deras lilla uppmärksamhet, så att den ena systern suckar, den andra gäspar och tuggar sockerbröd, den tredje leker och fingrar sin bröstlapp eller biter i solfjeddern. En behagelig flock släpar sina rosenröda kjortelvädor med ett stolt förakt, som försvinner, när den afknäppes. Andra systrar hovera i tälten bland förare och korporaler, liksom Ulla Winblad i Ormsaltargränden. Här och der inom en rishög, öfverklädd med buldan, sitter en barbent engel med halmhatt i knäet på

en krigsgud med gula byxor, svarta stöfletter, röd nattmössa och nattkappa. Och vid sidan af denna Olymp framskjuter sig en brun kista med en ölstänka, beprydd med en tennpip. Hvad man kallar ambrosia uppstiger här, fast med någon träsmak, vida skild från den ånga, som omgifver Cytheren. Kärleken vederqvickes här med en kronsup, ett stycke ost och bröd och något saltorkad gädda.»

Af allt detta finner man, att Petter Bredström skref nästan lika bra naturmålningar som Fredman sjelf. Vidare finner man, att de militära öfningarna sträckte sig äfven till den nu varande eller nu så kallade Djurgården, till Hasselbacksskogen, Gröna Lunds värdehus och Rosendalskrogen. Detta var väl nödvändigt, när det nu så kallade gärdet då ej var planerat eller ens befriadt från skog.

Annå år 1782 finna vi Fredman vid Ålkistan och Fiskartorpet. Från det senare stället skrifer han den 5 september:

»I dag morgonstunden ankrade en liten speljagt här på redde i viken, som emot middagstiden flaggade och sedermera eftermiddagen ända till sent på aftonen loverade fram och tillbaka. Ett beständigt och muntert hurra hördes mellan valdthornen och skålarne drickande. En

af passagerarne hade stält sig utåt re-
lingen med en pokal i den ena handen
och med hatten hurrande i den andra.
Följande skål afsjöngs» — — —

Det var fråga om ett bröllop.

Utrymmet medgifver oss ej att längre
syssla med Fredmans Djurgård, huru
ofullkomlig vår framställning deraf än
må vara; vi måste flytta oss mera fram i
tiden.

Vi flytta oss fram i tiden en mansålder
till den 26 juli 1829, en oförgätlig dag
i Djurgårdens historia, ty då aftäcktes
Bellmans byst. En åskådare af högtiden,
vår oförgätlige språklagstiftare Joh. Erik
Rydqvist, skrifer derom:

»Sällan har en fest varit med denna
enkelhet mera vördnadsbjudande. Efter
en vexlande intonering af valdthorn från
de omgifvande kullarne samt ett kort tal
af friherre Åkerhjelm uppstämdes vid
foten af minnesvården chörer af musik-
älskare på Bellmanska melodier och med
ord af Valerius. Högtidligheten, som för-
höjdes genom flaggning och salut från
farkoster på strömmen, fortgick i närvaro
af de kungliga personerna; och H. M:t
konungen, som jemte H. K. H. kronprin-
sen begifvit sig upp till bysten, tillät, att
Bellmans enda afkomling, hans son, blef
H. M:t förestäld. Skaldens efterlemnade
maka var äfven vittne till festen på en

i närheten uppförd läktare, hvarpå jemväl befann sig en af Bellmans efterlevande förtrogne, professor Blad, hvilken en af Fredmans epistlar blifvit tillägnad.

Ovanlig och öfverraskande var anblicken af den församlade folkmängden, hvilken i rika och brokiga grupper beklädde de angränsande kullarne, hvaraf minnet är bevaradt i en deröfver utgifven litografi, af grefve Hjalmar Mörner, ehuru den samma, i anseende till de hopade massor, som skulle föreställas, ej kunnat lifligt och klart nog återgifva verklighetens bild.

Subscribenterne till monumentet begåfvo sig efter slutade högtidligheter vid aftäckningen till en på Djurgårdsslätten i 3 stora tält anrättad kollation, som förtjenar att omtalas, emedan den genom sin anordning utgjorde liksom en afslutning af festen. I midten af det största tältet var anbragt en sinnrik dekoration, med Bellmans medaljong på en minnesvård, omsluten af en lagerkrans; ofvanpå syntes en gyllene lyra, bekransad af friska drufvor och lager; samt vid foten Bellmans egen mandolin, omvirad af murgrön. Samlingen räknade ett stort antal af Sveriges ryktbarheter i litteratur och konst; verser författade af von Beskow till H. M:t konungen (egare af Rosendal, på hvars grund

bysten är uppställd) samt till Bellman och Byström afsjüngos, jemte andra skålar; och gardenas harmonikårer uppförde utanför tälten musik under hela aftonen i omgifningen af en talrik folkmassa.»

»En förnyelse af denna minnesfest har sedermera på den 26 juli uppkommit, derigenom, att denna dag firats af sällskapet Par Bricole, som bland sina stiftare räknar Bellman. Ett slags upprepande af de förra högtidligheterna har då, efter en mer och mindre lyckad anordning, egt rum vid minnesvården samt derefter sällskapet under musik och illumination tillbragt aftonen i hr Pierres restauration, vid foten af den här frammanför omnämnda ek, som så många gånger gifvit Bellman skugga och som efter hans der diktade idyller kallats »den pastorala eken». Dessa tillställningar hafva stundom varit alldeles improviserade och kanske nog mycket burit spåren deraf. Det oaktadt har allmänheten talrikt infunnit sig, äfvensom den kungliga familjen hedrat den med sin närvaro.»

Den »pastorala eken» är ingen annan än Bellmanseken, och herr Pierres restauration är väl ungetär hvad vi nu kalla Hasselbacken. Herr Pierre hette egentligen Pierre Bichard, och stället hette äfven *Ludvigsro* samt var den Bellmanianska Hasselbackskrogen. Riktigt

ärlige historieskrifvare — de äro tyvärr högst få — erkänna dock, att uppgifterna om Bellman och Bellmanseken ej äro alldeles tvärsäkra. Vi hålla oss till traditionen och kunna säga, att om än Bellman ej skurit sitt namn i eken, om ej sjungit under dess krona, så har han åtminstone njutit af dess skugga. Ludvigsro värdsbus uppbyggdes redan 1748 af skomakaren Lundin, som efterträddes af hoflakejen Steffan Bark 1782, derefter af bryggaren Sjölin, sedermera af byggmästaren Anders Lindström och efter honom år 1810 af krigsrådet Röslein, som bygde och planerade mycket. Efter honom kom källarmästaren Pierre Bichard («herr Pierre»), ställets egare. Han hade der en mycket besökt restaurant, men sålde stället 1836 till grosshandlaren Michelsson, som der hade ett sommarnöje. Vi skola der göra vår uppvaktning, men innan dess torde vi böra titta in till *Carlmarks*. Så hette förr den lägenhet, som nu heter *Bellmansro* och som torde hafva bysten att tacka för sin tillvaro. Konditor Carlmark erhöll mark till platsens bebyggande, enligt resolution den 5 april 1828. På Bellmansdagen spelar denna lilla vackra lokal en stor roll. Rydqvist skrifer derom år 1833: Annu förlidet år låg här ett annat lusthus — en alltför smånätt och artig

byggnad. En paviljong i större skala med en kolonnad är i dess ställe bygd af konduktör *Färngren*. Arkitekturen är rätt stilfull och vacker — — — sjelfva belägenheten mellan två lummiga ekar tyckes inbjuda till hvila och lugn.

Dessa två ekar, inbygda i verandan, likna sköldhållare till en vapensköld och utgöra ställets märkvärdighet samt torde i lika hög grad som Bellmanseken på Hasselbacken kunna förtjena namnet af »pastorala», ty det finnes intet bevis för att Bellman diktat mer vid Hasselbacks-eken än vid andra Djurgårdsekar.

Ett annat musikfritt och därför oftast folktomt ställe är det gamla *Ludvigsberg*. Ingen stockholmare vet kanske, att jag dermed menar den ryktbara *Vauxhallen*. Endast gamla gubbar veta, att med *Vauxhallen* förstås den lokal, som nu heter *Novilla*. Derom berättar en topograf, (J. P. Tollstorp 1874):

Ludvigsberg. Carlstedt erhöll i maj 1832 besittningsbref på denna plats för att der uppföra en salong för musik och dans samt konditori, dock utan brännvinsförsäljning, mot en årlig afgift af 25 rdr bko. Byggnaden är stor och bekväm, med en rymlig danssal samt har ett högt och fördelaktigt läge. Kort efter det den blef färdig, anställde officerskåren derstädes en stor festivit. Den har seder-

mera blifvit begagnad för större tillställningar. Ordenssällskapet *Par Bricole* har der sin sammankomst, då Bellmansfesten firas. Här gafs förliden sommar 1843 en i historiskt afseende namnkunnig fête för de danske studenter, som till ett antal af 250 gjorde en lustresa till Upsala och under den passerade hufvudstaden. Denna resa väckte stort uppseende och hade för mången vigtiga följder. Om denna märkliga tilldragelse innehöllo tidningarna *Aftonbladet* och *Dagligt Allehanda* intressanta beskrifningar. — — — — — Carlstedt sålde stället till galanteri-handlanden *Zanoni* 1834 för 6,000 rdr; dennes enka sålde det till konditor *Wazau* 1836 för 7,000 rdr och *Wazau* till konditor *Grischotti* för samma summa år 1843.

Gå vi nu till *Dagligt Allehanda* för 1843, så finna vi en tidning stor som ett mindre landsortsblad i våra dagar. Der finner man under den 7 juni en anteckningslista för deltagande i festen å *Vauxhallen* samma dag. Listan är undertecknad af inbjudarne C. A. Bagge (bokhandlare), Fr. Th. Berg, G. H. Mellin, Joh. Henr. Thomander, J. O. Walmstedt. Af desse var »doktor Berg» (den ännu lefvande statistikern) ordförande. Studenterne voro från Köpenhamn, Lund,

Helsingfors och Kristiania *). De unge männen voro på återkomst från Upsala, der de helsats med verser af »kandidat *Säve*», tal af »magister *Pettersson*». Återkomna till Stockholm voro de af *kaptén Lindeberg* bjudna på »Nya teatern». I Upsala hade *mamsell Lind* gifvit konsert å »*Carolina*», biträdd af *Günther* och *d'Aubert*. När de kommit till Stockholm och besågo Logården, egnades dem en helsning från fönstret af kronprinsessan samt den yngre kungliga familjen. På aftonen intogs en enkel gouter på *Djurgården*, med bålar af punsch och bisehof, hvartill omkring 350 personer af hufvudstadens bildade klasser subskriberat. Sällskapet hemtågade till staden under musik och sång.

Genom tidningarna synes man hafva gifvit festen en mera politisk betydelse, än kanske meningen var, och höga vederbörande synas hafva varit betydligt uppskrämda. Talare på svenska sidan voro *Wallmark*, *Thomander*, *G. H. Mellin*. Vid ett gripande tal af en finsk studerande *Olzoni* (han lär qvarstannat i Upsala) inträdde vid en paus

*) Kristiania representerades af en enda student *Rambeck*. *Finnen Olzoni* tyckes också hafva varit ensam, men af den orsaken, att finnarne vägrades pass. Efter mötet bitkommo *Topelius* och tre andra finnar.